

Seksuaalsuse sotsioloogilised mudelid (B. B. Hess, E. W. Markson, P. J. Stein. (2000). *Sotsioloogia*. Tallinn, Külim, lk 102-104)

Seksuaalsuse mõistel on väga lai kasutusvõimalus. Lubatud ja keelatud käitumine seoses seksuaalsuse ning selle väljendamisega on kultuuriti erinev.

Seksuaalne identiteet tähendab inimese enesemääratlust mehe või naisena ja sellega kaasnevate vastavate kultuuriliste tunnuste omamist.

Järgnevalt on tutvustatud seksuaalsuse sotsioloogilisi mudeleid.

1. **Strukturaal-funktsionalistlik perspektiiv**. Selle mudeli kohaselt on seksuaalsus võimas kiring, mille juured on bioloogias. Aktsepteeritav seksuaalvahekord on abielus olevate heteroseksuaalsete inimeste vahel laste arvu kasvatamise eesmärgil. Heteroseksuaalsest abielust kõrvalekaldumist nimetatakse „haigeks“ või „paheliseks“. Selline suhtumine oli USA ühiskonnas ja sotsioloogias valdav kuni 1960. aastateni, seda arusaama toetasid religioossed juhid, psühhiaatriaasutused, ja sotsiaalteaduste autoriteedid.

2. **Konfliktiteoreetiline perspektiiv**. Selles mudelis on oluline see, kes määrab ära seksuaalsust puudutavad normid. Riik, kohalikud omavalitsused ja religioossed juhid rõhutavad oma arusaama õigest ja kohasest seksuaalsest käitumisest. Seadused ja tavad, mis piiravad lubatud seksuaalset käitumist, on võimaulolijate käes sotsiaalse kontrolli vahenditena. Õigussüsteemile saab siiski nõ altpoolt ehk tavakodanike poolt survet avaldada. Ilmselt on üllatav, et alles 1965. aastal andis USA Ülemkohus vallalistele naistele õiguse osta rasestumisvatsaseid vahendeid ilma arsti loata ja saada rasestumisest hoidumist puudutavat infot. Alles aastal 1974 otsustas USA Psühhiaatrite Assotsiatsioon, et homoseksualism ei ole vaimuhaigus.

3. **Sümboolne-interaksionistlik perspektiiv**. Seksuaalset käitumist käsitletakse selle arusaama kohaselt inimestevahelise sotsiaalse interaktsioonina (üksteist mõjutava suhtlusena). Selle mudeli järgi on kesksel kohal **seksuaalsete käsikirjade kontseptsioon** – sellised käsikirjad (arusaamad) tekivad inimestevahelise suhtlemise käigus, st kujunevad teatud mustrid seoses seksuaalsusega. Näiteks määratletakse klassiruumi üldjuhul mitteseksuaalsena, samas aga üksikute paari läinud inimese käitumine kätkeb endas rohkem seksuaalsusega seonduvat. Kui muutub stsenaarium, siis kasutavad inimesed nõ teist käsikirja. Käsikirja (ehk arusaamade kogumi seoses seksuaalsusega) kasutamine sõltub seega olukorrast, kuid ka inimese east. Näiteks lapsed toimetavad hoopis teistsuguste käsikirjadega kui seda teevad täiskasvanud inimesed.

Homoseksuaalsused (B. B. Hess, E. W. Markson, P. J. Stein. (2000). *Sotsioloogia*. Tallinn, Külim, lk 104-107)

Enamus ühiskondades läbi ajaloo on osad inimesed eelistanud seksuaalpartnerina samast soost inimesi. Kas ning millisel määral seda ümbritseva ühiskonna poolt tolereeritakse ja aktsepteeritakse, sõltub juba konkreetsest ühiskonnast. Suurlinnade kasvuga tekkis linnades palju üksikuid inimesi. Linnastumisega on kaasas käinud ka seksitööstuse kommertslikuks muutmine, see võimaldas seksuaalkäitumise erinevaid variante. Suuremates linnades on tekkinud homoseksuaalne subkultuur, mis koondus baaride, teatrite ja teiste lõbustusasutuste juurde, see pakkus geidele ja lesbidele kaitset ning turvatunnet.

Puritaanlike ühiskondi iseloomustab aga **homofobia** ehk homoseksuaalsete inimeste jälestamine.

Vaimuhaiguste eksperdid on pikka aega uurinud, kas homoseksuaalsust põhjustab peremudel, näiteks kas poiste homoseksuaalsed eelistused on seotud sellise perekonnaga, kus ema oli domineeriv ning isa oli ema mõjuvõimu all. Ometi kasvab sellisest perekonnast, kus ema on domineeriv, ka väga palju heteroseksuaalsete eelistustega inimesi. Seega homoseksuaalsete eelistustega inimese kujunemine on samavõrd tõenäoline jõhkra isaga (ja

allaheitliku emaga) perekonnas. Järelikult ei ole peremudel piisav, et mõista homoseksuaalsuse põhjuseid. Peremudel seletab pigem inimese psüühika arengut, mitte homoseksuaalsuse tulenemist mingist kindlast peretüübist.

On selge, et heteroseksuaalse käsikirja jõud on olnud domineeriv. Sellest kõrvalekaldujat on lihtne sildistada. Ometi näevad paljud homoseksuaalsed mehed ja naised oma homoseksuaalsust kui midagi väga loomulikku – see on nende jaoks midagi, mis ei või ega saagi olla teisiti. See seisukoht lubab homoseksuaalidel vastu väita sellele, et just kui oleks võimalik piisava motivatsiooni korral oma seksuaalseid eelistusi muuta.

Paljudes maailma riikides (näiteks Taanis), sisaldavad seadused homoseksuaalide registreeritud kooselu. Paaride, nii homoseksuaalsete kui ka heteroseksuaalsete puhul tuleks küsida: „Kuivõrd üksteisest hoolitakse?“, sest on ju hoolimine stabiilse psüühikaga laste kasvatamise seisukohalt äärmiselt oluline. Maailmas on väga palju selliseid homoseksuaalseid suhteid, mida tuleb pidada hoolivamateks ja tervislikemaks kui paljusid heteroseksuaalseid perekondi. Homoseksuaalsetes perekondades ei ole vägivalda rohkem kui heteroseksuaalsetes. Emotsionaalselt stabiilsete laste kasvatamisel on homoseksuaalsed perekonnad vähemalt sama edukad kui heteroseksuaalsed perekonnad.

Kasutatud allikas

B. B. Hess, E. W. Markson, P. J. Stein. (2000). *Sotsioloogia*. Tallinn, Külim.